

Poštnina pavšalirana

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXIV.

ŠTEV. 5.—6.

LJUBLJANA,
1./VI. 1923.

ŠOLI, MLADINI,
UČITELJSTVU
IN STARŠEM!

UREDNIK:
FORT. LUŽAR

Vsebina: Učenje in življenje. A. Čadež. — O slovenski izreki. Dr. A. Breznik. — Samostalnik. F. Lužar. — Zapisniki krajnih učiteljskih konferenc. Hribski. — O načelu občne skladnosti. Amalija Kredar. — Iz naroda. — Kultura in književnost. — Društvena in stanovska kronika.

Učenje in življenje.

A. Čadež.

Znano pedagoško pravilo »Non scholae, sed vitae discimus!« — kaj radi vpletamo v šolske in druge razprave, še rajši pa nanj pozabljamo. »Ne šoli, marveč življenju velja vse učenje.« Nova »delovna« šola je pač sprejela to načelo v vsem obsegu, toda po njem naj bi se uravnal ves splošni, tudi šolski pouk.

Ali se naše šolstvo ozira v vsem in vselej na res praktično smer pri poučevanju, o tem ne izrekamo sodbe. Dejstvo je, da so že opetovano poslanci in drugi praktični ljudje izražali željo, naj bi se pouk po večrazrednicah prikrojil primerno krajevnim razmeram tako, da bi ustrezal kolikormožno potrebam dotičnega obrtniškega, industrijskega, mestnega ali kmetiškega šolskega okoliša. Godrnjali so pa deloma tudi šolniki sami, ki so vključeni v klešče raznih širših in ožjih učnih načrtov, in se o priliki nadzorstva morajo izkazati kot zvesti izvrševalci tega, kar prija in ugaja paznemu očesu postave in šolskih predpisov, če hočejo, da si ne naprtijo nezadovoljive označbe v kvalifikacijski listini. Ne zavračamo načrtov kot kažipotov; potrebni so, da se ohrani in varuje po možnosti enotnost po raznih zavodih; a načrt bodi okvir, ki dovoljuje primerno svoboden razmah; ne sme pa ščititi lenobnosti ali škodljive svojevoljnosti.

Seveda, kdor hoče za življenje učiti, mora življenje onih, ki jih poučuje, in razmere, ki zanje mladino pripravljajo, dobro poznati. Pojasnimo vse to s primero iz pretekle vojne dobe.

Vojaki, ki so se vežbali še po starejših predpisih in po prej veljavnem pravilniku, so se morali naglo in temeljito preučiti; kajti bogate

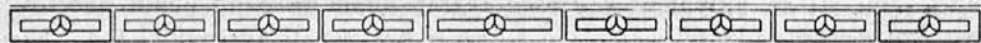
izkušnje prejšnje rusko-japonske vojske, ogromno tehnično napredovanje in še marsikaj drugega so poveljniki armad v svetovni vojski dodobra izrabili in izkoristili. Marsikaj so morali izpremeniti, kar je svoj čas veljalo kot nepobitno pravilo. In ko so odšli izvežbani strelci na bojišče, poučeni po novih metodah bojevanja in napadanja, so vendar le še čutili, da ni vse tako, kot se jim je poprej napovedovalo; v naglici so morali zopet še to in ono prenarediti in popraviti. Je le velik skok med vajo na vežbališču in med pravim vojnim življenjem.

Kar je »reglement« za vojake in vojne šole, to je »učni načrt« za šolske učilnice. Šolski učni načrt bodi tako urejen in prirejen, da bo to, kar se v njem zahteva, imelo vrednost, sposobnost, moč in veljavo za življenje. Šola mora zajemati iz življenja, da more nuditi hrane za življenje. Ako bi bili učni načrti zastareli, ako ne ustrezajo več časovnim potrebam, potem se vriva v pouk nekaj, kar se ne zлага z življenjem. Tak pouk bi bil dolgočasen in brezploden.

S tem nikakor ni rečeno, da bi se morala šola takoj vsake novotarije oprijeti; kakor ni vsaka suknja za vsakoogar, tako se tudi vsaka novost povsod ne obnese, zlasti ne, če ni umerjena za življenje. Tudi vojaška oblast uvaja nove iznajdbe, nov materijal le previdno in oprezno. Ravna se pač po modrem pravilu: »Omnia probate, quod bonum tenete« — poskusite vse, obdržite pa, kar je dobrega. Tako delajo tudi tam, kjer hočejo šolstvo obdržati in ohraniti na višku razvoja. S tipom takozvane delovne šole so že poskusili marsikje, toda ne kar nacelem. Načrtov in priprav zanjo niso takoj sprejeli, pa tudi zavrgli ne, marveč poskušali so, kako bi se stvar obnesla. V učni načrt, kakršen je bil poprej v veljavi, se načela delovne šole seveda ne dajo vpreči; zato je bilo treba dati toliko prostosti, da se je bilo možno v njem gibati.

V šoli mora biti življenje, potem se vse giblje, vse raste in napreduje. Zato ne okosteneti, ne okameneti! Zdravo načelo bi bilo: Prosto gibanje v okviru ohlapnega učnega načrta. Ta zahteva ni nova, mrveč je utemeljena v zdravem pravilu:

Non schole, sed vitae discimus!

O slovenski izreki.

Dr. Anton Breznik.

(Konec.)

Preidimo zdaj k slovenskemu pismenemu jeziku in pogledimo, na kakšnih načelih je osnovan.

Naš pismeni jezik ne sloni na enem samem narečju in nima fonetičnega pravopisa kakor n. pr. srbsko-hrvatski,¹ zato zanj ne velja na-

¹ Vendar ima fonetični pravopis tudi tu svoje meje. Novotvorjene sestavljenke se ne pišejo več fonetično, ampak po izvoru, n. pr. v pripovetki (pripovetka; toda od bitka: v bici); užšetati, predstoji mi, podcenjvati, odsečen, mladiški itd.

čelo: Beri, kakor je pisano. Naš pismeni jezik sloni na več narečjih in je v teku stoletij dobil sedanjo obliko. Najznatnejšo sestavino tvori dolensko narečje 16. stoletja, ker so bili prvi pisatelji Dolenjci. V 17. in 18. stoletju se je sprejelo več gorenjskih oblik. Do l. 1849. je stal pismeni jezik izključno na kranjskem stališču, ker je nastal na Kranjskem in so ga poleg Kranjcev pisali samo Primorci. Koroški, štajerski in prekmurski pisatelji, ki so začeli nastopati v 18. stoletju, so pisali vsak v svojem narečju in so se Kranjcem pridružili šele, ko je v pismenem jeziku zmagalo v s e s l o v e n s k o stališče. Leta 1848. je Matija Majar v posebni knjigi proglasil načelo, naj bi se v knjižnem jeziku ne pisale samo kranjske, temveč vseslovenske oblike ali vsaj take, ki so veliki večini znane in so v skladu s srbo-hrvaščino in ostalimi slovanskimi jeziki. Po tem načelu se je med leti 1849—1868 sprejelo mnogo štajerskih, koroških in drugih izvenkranjskih oblik. S tem je bil razvoj pismenega jezika završen.

Pismeni jezik sloni torej na glasovju in oblikovju, ki živi od 16. stoletja dalje, t. j. od začetka našega slovstva, in se nahaja v vseh glavnih slovenskih narečjih.

S tem je dana podlaga tudi izreki. Izreka mora upoštevati tiste glasove, ki žive v vseh glavnih slovenskih narečjih in so zgodovinsko, t. j. od dobe 16. stoletja upravičeni. Taki glasovi so nekako b i s t v e n o s l o v e n s k i.

Iz tega sledi, da se ne nahajajo vsi glasovi, ki jih zahteva knjižna izreka, v enem samem narečju, temveč jih je treba iskati po raznih narečjih. V tem smo podobni Nemcem in Angležem, ki se morajo prav tako ozirati na več narečij. Večina glasov je seveda vsem narečjem skupna, tako n. pr. skoro vsi soglasniki razen v, nj, lj in l-v; enako skoro vsi samoglasniki razen kratkopoudarjenega in nepoudarjenega i, u in ě, polglasnika in dvoglasnikov. Ti glasovi imajo v raznih narečjih razne oblike in nekateri izmed njih (i, u, ě, nj, lj, l-v) so se od 16. stoletja spremenili. Ti glasovi so sporni in tem je treba določiti dobro slovensko izreko.

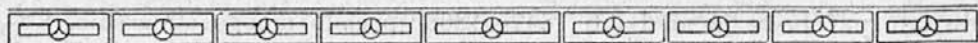
To nalogo vrši slovenska slovniška znanost že več kot 50 let in isto nalogo ima tudi slovenska šola. Učenci se morajo navaditi, te glasove pravilno izrekati.

Obravnajmo sporne glasove kar po vrsti! 1. Kratkopoudarjeni i in u (zgled: nit, krüh) in nepoudarjeni i in u (zgled: prósím, očétu) se ne izrekata s čistim, cvilečim glasom, kakor je v šoli največkrat slišati, ampak z nekoliko nižjim, tako imenovanim širokim i in u. Tako se je ta glas izrekal po vsem Slovenskem še v 16. stoletju, kakor priča tedanja pisava, in tako se govori danes še na robu slovenskega ozemlja, na vzhodnem Koroškem, v Prekmurju, v južnem delu Bele Krajine, v Reziji in v nekaterih primerih na Primorskem.² V vseh drugih narečjih,

² Prim. Fr. Ramovš, Slovenische Studien, S. A. aus dem 37. Bande des Archivs f. slavische Philologie, str. 132. in 136.

torej v večini narečij, sta se zdaj ta glasova skrajšala ali celo popolnoma onemela. Knjižna izreka ne sme teh glasov izpuščati, kakor je v večini narečij navada, pa tudi ne s pretiranim poudarkom pačiti, kakor se v šoli dogaja. Tako izreko tudi nejezikoslovci grajajo; primerjaj, kaj pravi pisatelj Kraigher: »Stanislav Drnovšek je bil suhoparen človek, čmeren in nataknen... govoril je pretirano slovenščino z vsiljivim l-om in kričečimi vokali.«³ Izreko ljudskošolskih učiteljev sta grajala tudi Cankar v Martinu Kačurju in Janko Kersnik (Lj. Zvon 1888, str. 113).

Isto usodo kakor i in u je imel v zahodnih narečjih kratko-poudarjeni in nepoudarjeni ě, n. pr. svĕt, vidĕti itd. Toda, ker smo sprejeli pisavo e po koroško-štajerskih narečjih, kjer se ta e izreka čisto, se mora čisto izrekati tudi v knjižnem jeziku.

Samostalnik.

Učna slika za 2. šolsko leto.

F. Lužar.

1. Pojem samostalnika.

A. V naši sobi se nahaja mnogo reči. Imenujte jih! Govorite zraven: Miza je reč. Tabla je reč. Klop je itd.

B. Kakor vidite, ima vsaka reč svoje ime. Káko je ime te reči? one reči? Ali so tudi reči, ki nimajo imena? (Ne. Ako človek najde kako reč, ki nima še imena, ji da ime. On jo imenuje, da lahko govori o njej ali lažje misli na njo. Če rečemo kako reč, hočemo vedeti, katera je tista reč; isto velja za osebe, živali in rastline.)

C. Imena reči lahko govorimo ali pišemo. Imenujte vi imena, jaz jih hočem napisati. Dobro moramo razločevati med rečjo in med imenom reči. Kje je reč »miza«? (v sobi.) kje je ime? (v govoru ali napisano na tabli, v zvezku itd.) Vaja.

D. Vsako ime kake reči kaže, kaj pomenja dotična reč. Ker ima vsaka taka beseda sama zase pomen, jo imenujemo samostalno ime ali samostalnik. Samostalnik je tedaj neke vrste beseda.

E. Pred vsak samostalnik postavimo lahko eno izmed treh besed »tisti, tista, tisto«. Katero besedo postavimo lahko pred samostalnik »stol«? pred »mizo«? itd.

Vaja 1. Vi mi imenujte sedaj veliko samostalnikov. Pri tem glejte dobro na ono sliko, ki kaže jesen. Napisati jih hočem na šolsko tablo: Lovec, pes, jabolko, kmet, konj, grablje, brana, vinogradnik.

Kateri teh samostalnikov so imena oseb, kateri so imena živali in kateri so imena reči?

Prepišite te samostalnike: a) imena oseb, b) imena živali in c) imena reči!

³ Ljublj. Zvon 1917, 345.

V a j a 2. Poiščite iz berilnega sestavka ... vse samostalnike! Prepišite jih in postavite pred vsakega eno izmed besed »tisti, tista, tisto«.

(Opomba. Določitev samostalnikov, ki pomenijo lastnosti in dejanja, priporočajo mnogi metodiki šele za 3. šolsko leto.)

2. Spol samostalnika.

Ptič poje. Kukavica kuka. Žrebe skače. Kako se imenuje samostalnik v prvem stavku? Katera izmed onih besed »tisti, tista, tisto« se lahko postavi pred ta samostalnik? Pomnite: Ako se pred samostalnik lahko postavi besedica »tisti«, pravimo, da je samostalnik moškega spola. Kakšnega spola je torej samostalnik »ptič«? Zakaj? Kratko rečemo tudi: Beseda »ptič« je moški samostalnik. — Kako se imenuje samostalnik v drugem stavku? itd. Pri samostalnikih razločujemo trojen spol.

Kako torej spoznamo spol samostalnikov? (da pred njega postavljamo besede »tisti, tista, tisto«, ali da se samostalniku prilega kaka izmed teh besed). Kaj moramo storiti, ako hočemo določiti spol samostalnika?

V a j a 1. Določite, kateri izmed naslednjih samostalnikov je a) moškega, b) ženskega, c) srednjega spola: zid, dimnik, stena, soba, okno, zrcalo, hiša, lice, obraz, nos, roka, žito, moka, pšenica, ječmen, gora.

V a j a 2. Imenujte a) tri moške, b) tri ženske in c) tri srednje samostalnike, ki pomenijo reči!

3. Število samostalnika.

1. Klobuk je okrogel. Klobuka sta okrogla. Klobuki so okrogli.
2. Stena je visoka. Steni sta visoki. Stene so visoke.
3. Jabolko je sladko. Jabolki sta sladki. Jabolka so sladka.

A. Pojem ednine, dvojine in množine.

Čitaj prvi stavek! Kako se imenuje v njem samostalnik? (Klobuk.) Presodite, ali mislimo s tem na eno ali na več reči! Pomnite: Kadar govorimo o eni reči, stoji samostalnik v ednini.

Čitaj zraven stoječi stavek! Koliko reči kaže samostalnik v tem stavku? Pomnite: Ako govorimo o dveh rečeh, stoji samostalnik v dvojini.

Čitaj naslednji stavek, ki je zraven prejšnjega! Na koliko reči mislimo (ali: o koliko rečeh govorimo) pri tem samostalniku? (Enako s stavki za ženski in srednji spol.) Pomnite: Kadar govorimo o mnogih rečeh, stoji samostalnik v množini. — Kolikero je tedaj število samostalnika? (trojno.)

B. Izpremembe samostalnika v dvojini in množini.

Preglejte še, katere izpremembe so nastale pri vsakem samostalniku v dvojini in množini! Katere končnice so pristavljene?

S k l e p. Kolikero je število samostalnika? Kdaj stoji samostalnik v ednini? kdaj v dvojini in množini? Katere izpremembe so se pri tem zgodile s samostalnikom?

V a j a. Napišite sledeče samostalnike v vseh treh številih! (Prepis samostalnikov, ki stoje v dvojini in množini v kakem berilnem sestavku; narekovanje stavkov in prenos v drugo število; druge vaje iz šolske slovnice ali vadnice.)

P r i p o m b a. Ta učna slika je deloma prevedena iz knjige Jos. Ambros - Grabolle, Das zweite Schuljahr, Dunaj 1898. (Zaloga Pichler; sodelovalo več šolnikov.) Kakor druge učne slike, tako se tudi ta ne sme uporabljati zgolj šablonsko ali rokodelsko, da velja eno orodje za vse reči. Pri porabi v zelo napolnjenem razredu ali na enorazrednici bo vsekako razlika. Na prvi pogled bi bila ta snov za 3 učne (jezikovne) ure. Zaradi večje vaje in utrditve pri vseh učencih pa je treba misliti na obseg jezikovnih ur za 3 tedne. A tudi s tem ni končano, oziroma, ako je tvarina zabeležena v dnevniku ali tedniku; tudi še pozneje je treba večkrat nazaj seči ali ponavljati, če hočemo doseči učni smoter in stvarno znanje. Zaradi lažjega postopka naj se že v prejšnjih urah vršijo primerne predvaje, n. pr. za pojem o številu samostalnika, da se že prej pri raznih berilnih sestavkih obrača pozornost na eno, dve in več reči. Kako je preizkušati razna načela pri pouku in da smo bolj na jasnem, kako je s takimi slikami, sem obširneje navel v »Slov. Učitelju« l. 1920, št. 3 (o bistvu in razvoju pouka). Večje previdnosti je treba pri stavljenju vprašanj. Pri tej učni sliki se dobro vidi, kako učitelj vodi pouk in priteguje učence k sodelovanju in k samostojnosti. Slabjše bi ravnal, kdor bi stavil vseskozi le vprašanja, ker bi učenci imeli pred seboj manj jasno in površno sliko; tudi bi se učenci kmalu utrudili in s tem odtujili od predmeta, torej bi nastopila vse druga samotvornost, kakor smo jo želeli. Obenem opozarjam na članek »Vprašanje v ljudski šoli« v letošnji 1. in 2. številki »Slov. Učitelja«.

Zapisniki krajnih učiteljskih konferenc.

Hribski.

Po § 140. dok. šol. in uč. reda je točno določen delokrog učiteljskih konferenc. Okrajni (mestni) šolski svet mora gledati na to, da se v tem paragrafu določene učiteljske konference vrše na vseh dvorazrednih in večrazrednih šolah vsak mesec ter sme zahtevati, kadar je potrebno, da se mu predlože konferenčni zapisniki. V »Izvršilnem predpisu« je označen celo dnevni red, po katerem naj se iste vršijo. Imel sem svoječasno priliko vpogleda v tozadevne zapisnike. V njih sem videl veliko praktičnih navodil izkušenih šolnikov in mi je žal, da izve za nje le

ok. šol. nadzornik, drugim pa ne pridejo v prid, dasi bi jim lahko prišla, ako bi te zapisnike ne polagal okr. šol. nadzornik ad akta, temveč jih rajši razposlal ad circulandum v svojem okraju. Kroženje teh zapisnikov od šole do šole bi po mojem mnenju vzbudilo veliko zanimanje v šolskem življenju. Vse učiteljstvo bi se seznanilo z delovanjem učiteljstva v okraju, ker bi po njih uvidelo delovanje posameznih učiteljskih zborov ter posameznih učnih oseb. Marsikateri učiteljski zbor bi se zganil, enako posameznik, in zanimanje za pedagoško, didaktičsko ter metodiško delo bi se razvilo, da bi bilo veselje. Ustroj vsega šolstva v okraju bi poznali vsi v okraju službujoči učitelji in noben šolski vodja bi ne bil v zadregi ob sestavah dnevnih redov za konference, ker bi imel gradiva v izobilju. To je nasvet. Kdor je proti, naj se oglasi in navede razloge. Mi pa objavimo konferenčni zapisnik neke šole v okraju Ljubljanske okolice v lažje umevanje navedenega predloga.

* * *

ZAPISNIK

III. redne učiteljske konference, ki se je vršila dne 31. oktobra 1922
ob 16^{1/2} v

Predsednik: g. š.v. F. L.

Navzoči: A, B, C, D, E

Dnevni red:

1. Objave uradnih dopisov.
2. Poročilo šol. voditelja o hospitacijah.
3. Poročilo knjižničarke J. T.
4. Poročilo varuhov učil J. in P.
5. Podrobni učni načrt za slovnico. Poroča gosp. A. Z.
6. Stalna točka, t. j. § 216. šol. in učnega reda. (Varstvo otrok.)
7. Stalna točka, t. j. alkoholno vprašanje in šola.
8. Sklepanje o predčasni izdaji odpustnic.
9. Raznoterosti.

G. predsednik otvori konferenco in navede imena opravičeno odsotnih, prečita zadnji konferenčni zapisnik in ga da v podpis. Na to preide k dnevnemu redu.

K točki 1. Dopis okr. šol. sveta z dne 16. nov. 1921, št. 371. Ponožno opominja učiteljstvo, da naj se pravočasno oglasa za povišice (ako bi ne bile pravočasno naznanjene).

Po dopisu okr. šol. sveta z dne 9. okt. 1922, št. 3919, se vzame na znanje, da sodelovanje učencev v igri »Veriga« lahko dovoli šolsko vodstvo. Glede na to omenja šol. vodja: Prosim, da bi se cenjeno učiteljstvo zanimalo, ako nastopajo učenci tudi pri drugih društvih (ne samo v izobraževalnem društvu), če mogoče sodelujejo celo v igrah, ki

niso primerne za mladino. Naj se opozore učenci, da morajo imeti za vsak tak nastop dovoljenje šol. oblasti. Tudi naj gleda učiteljstvo na to, kako se taki učenci vedejo in kako napredujejo v šoli. Na vprašanje g. tov. K., če se kolportaža časopisov, ki silno slabo vpliva na učence, lahko zabrani, odgovori g. predsednik, da je kolportaža šolski mladini policijsko prepovedana. Obrnil se bom vsled sklepa konference še na pristojno oblast v svrhu odprave teh nedostatkov. Naznaniti pa mi je imena vseh učencev - kolporterjev.

(Sledi še več dopisov, ki jih ne navajamo radi pomanjkanja prostora. Opomba uredništva.)

K točki 2. Poročilo šol. voditelja o hospitacijah: Doslej sem hospital v 19 razredih. Navedem le splošno poročilo, ker sem posameznosti že obravnaval z dotičnimi učnimi osebami. 1. Red v sobah, na mizah, v miznicah in omarah — po večini zadovoljiv; v nekaterih dekliških razredih vzoren. V par dekliških razredih še pomanjkljiv zlasti tam, kjer sta vzorednici v enem in istem razredu. V enem razredu pa je bil red v miznici pod vsako kritiko! Smeti naj ne mečejo učenci za plašče pri pečeh! Pomislite na nevarnost požara! Na snažnost šolske deske v nekem razredu prav malo pazijo in je ne znajo zbrisati čisto. Treba pa je naučiti učence tudi tega.

2. Zunanost učencev, knjige in šolske priprave; šolski obisk. Pri deklicah splošno zadovoljivo stanje, pri dečkih pa manj. Dobijo se, ki se odlikujejo z umazanimi ušesi, rokami itd. Vsi še tudi nimajo zavutih knjig; šolski obisk pa je v splošnem prav zadovoljiv. Dobil sem več razredov, v katerih ni manjkal prav noben učenec. Razrednikom, ki imajo tak šolski obisk, gre priznanje!

3. Disciplina: v razredu med poukom, med odmori, ob prihodu in odhodu, na cesti, v cerkvi. Po večini je v razredih disciplina prav zadovoljiva, le med odmori, koder so učenci sami, je pomanjkljiva. Ob prihodu učenci nekaterih razredov preveč vpijejo in ropotajo ter v času od 12 do 13 zelo motijo pouk. Isto se dogaja, ako gredo učenci sami domov brez spremstva učitelja ali učiteljice po hodnikih in stopnicah. Tega seveda ne smemo trpeti! Tudi na cesti se učenci nekaterih razredov ne vedejo povsem dostojno, ker vpijejo in se preganjajo, kar pa napravlja slab vtis na ljudi. V cerkvi bi želel, da bi nadzirajoče učiteljstvo ne gledalo samo na učence svojega razreda, ampak na vse. Tudi ni pravilno, da se kar tri učne osebe vsedejo skupaj v eno klop. Teren naj pregledajo in si ga razdele.

4. Učiteljeva priprava: podrobni učni načrti, dnevnik, posebne priprave. Večina učiteljstva že ima podrobne učne načrte. Naj še ostali čimprej store svojo dolžnost. Dnevnik pišejo vse učne osebe; nekatere naravnost vzorno. V višjih razredih sem videl tudi še posebne pismene priprave, kar moram pohvalno omeniti.

5. Pisanje uradnih spisov. Nekateri razredničarji pišejo uradne spise naravnost vzorno — vsi drugi pa še zadovoljivo. Pomanj-

kljivosti pa ne smemo trpeti nikjer. Kjer še niso tednikov podpisali vsi, ki poučujejo v posameznih razredih, naj to storijo čimprej. Prosim, da se podpišeta v tednik in katalog tudi oba gospoda kateheta. Glede pisanja razrednih uradnih knjig glejte opomnje na zadnjih straneh, da bo v tem pogledu po vseh razredih enotnost.

6. **Poprave pismenih izdelkov.** O tem bom poročal v prihodnji konferenci.

7. **Nastopi učiteljev.** Nekateri nastopajo sigurno, smotreno, vzbujajo samotvornost, se ogibljejo besedičenja in izrabljajo čas ekonomično. Nekaj pa je takih, ki se v snov ne poglobijo in se vsled tega oddaljujejo od smotra. Bil sem navzoč pri obravnavi pesmi, pri kateri je učiteljica čisto nekaj drugega čutila in trdila kakor pa avtor pesmi. To izvira iz premale priprave in poglobitve v vsebino pesmi.

8. **Obravnava posameznih predmetov:** Zvezdoznanstvo naj se poučuje v tesni zvezi z neposrednim opazovanjem neba in na njem se vršечih pojavov. Najprej opazovanje, potem šele pouk. Pri reševanju računskih nalog se ne smemo dosledno držati računic, kar sem opazil v enem razredu. Tržne cene v vse razrede! V začetku vsake računске ure ponavljajte naštevanko in mere.

Risanje. Kadar rabite »Sičeve narodne motive«, ne kopirajte samo, ampak vadite tudi v kombinacijah. Na risanje po naravi ne pozabite in študirajte »Navodila«, ki ste jih dobili. V slovenščini pa ne pozabite, naj si bo to pri govorjenju ali čitanju, na odredbo višjega šolskega sveta, po kateri ne smemo govoriti ali čitati: plesalke, zaletel, udaril, ampak: plesavke, zaletev, udaru itd. V nekem nižjem razredu gđc. razredničarka z veliko vnemo trebi tujke iz naše materinščine. Dosledno zahteva, da učenci ne govorijo: talar, sparherd, ampak: krožnik, ognjišče itd. Po načinu njenega postopanja sem se prepričal, da si učenci z velikim veseljem zapomnijo slovenske izraze. V nekem I. razredu zelo goje govorne vaje s prostim pripovedovanjem o doživljajih učencev samih, kar odgovarja psihološkim zahtevam. Tudi memoriranje kratkih, učencem lahko umljivih pesmi, rekov, voščil itd. priporočam že v prvem razredu. Konstatiram, da imamo izmed razredničark I. razreda že sedaj lepe uspehe.

O telovadbi. Prihod k vaji na orodju, enako odhod od vaje, bodi vedno strumen.

Pri pisanju ne izpuščajte iz vidika pravilnega sedenja in pravilnega držanja peresnika. Pišejo naj veliko v taktu, ki ga narekuje učitelj, učenec ali zbor. Pisava bodi enotna; če se iste ne more doseči na vsej šoli, pa vsaj v razredih. Lepopisne vaje pa je tudi pregledati, popraviti in redovati!

V slovnishkem pouku utrjujte obravnavano snov z mnogimi govornimi in pismenimi vajami. Domače naloge in snažnost zvezkov pregledujte redno. Ena izmed tovarišic večkrat pobere domače zvezke, da jih pregleda doma glede snažnosti in vsebine. Tako delo kaže izredno

vestnost, ki si je želim pri vseh. Pri tej priliki naj omenim, da ni taktno klicanje učencev: ti, Hefec; ti, Martinec itd.

9. Uporaba učil. Učila se pridno uporabljajo. Opozarjati pa moram, da naj se tudi varujejo!

10. V izvrševanju navodil in naročil šolskega vodja ne storijo nekateri povsem svojih dolžnosti. Prosim, bodite vestni v tem pogledu. Nadzorstvu po hodnikih, straniščih posvečajo nekateri premalo pažnje.

Ad 3. Poročilo knjižničarke. (Navedeno je več knjig za učiteljsko in šolarsko knjižnico, ki jih radi pomanjkanja prostora ne navajamo. Uredništvo.) Dolžnost knjižničarjev je tudi, da učiteljstvo seznanijo z vsebino in navajajo kritike posameznih knjig.

Ad 4. Poročilo varuhov učil. (Navedeno je več učil, ki jih iz zgoraj navedenega razloga ne navajamo. Uredništvo.)

Ad 5. Gdč. Z. poroča: Sestavila sem podrobni učni načrt za slovenski pouk v vseh razredih na podlagi Brinarjevih slovníc. Moj namen je, da bi se izognili obravnavanju iste snovi na raznih stopnjah. Dogaja se namreč večkrat, da ostaja del snovi neobravnan. Posledice čutimo zlasti v višjih razredih, ko naletimo često nepričakovano na vrzel, ki je nastala v kakšnem nižjem razredu. Jasno je, da moramo vrzel mašiti, zamašiti jo popolnoma, je težavno, saj nam primanjkuje časa za utrjevanje te snovi. Če bomo poučevali po načrtu, se to ne bo dogajalo več. Načrti so sestavljeni tako, da se vrši pouk v koncentričnih krogih. Navajam samo en zgled. V III. razredu dobe učenci pojme: določeni glagol, povedek, osebek. V IV. razredu razširimo snov na osebko besedo in povedkovo določilo. V V. razredu bomo obravnavali: kaj nam rabi za osebko besedo in povedkovo določilo. V VI. razredu dodamo še vezanje povedka z osebko besedo. V VII. razredu ostane isto; v VIII. razredu pa se seznanijo učenci z zloženim stavkom.

V načrtih sem označila ponavljanje z rdečilom, ki naj se vrši na osnovi slovnških vaj. V vseh treh slovnškah jih je prav mnogo. Te vaje odgovarjajo duševnemu razvoju učencev na posameznih stopnjah, niso prav nič dolgočasne in še to prednost imajo, da so zajete iz našega narodnega in umetnega slovstva. Uporabljali jih bomo uspešno za utrjevanje snovi in za domače vaje, vendar ne zadoščajo popolnoma. Besedno in stvarno analizo vršimo najbolje na podlagi berilnih sestavkov. Ti nam nudijo za ponavljanje mnogo snovi; saj nam dajejo možnost, ponavljati razna pravila, ki ne pridejo sicer pogosto na vrsto. Pripominjam, da ne ponavljamo snovi, kakor je označeno v načrtu, da ponavljamo vse leto vse, kar že znajo učenci. To pa storimo najlažje z razčlenjanjem. Navajam zopet zgled. N. pr: »Za devetimi gorami, za devetimi vodami sta živela kralj in kraljica.« Če razčlenjujemo v V. razredu v začetku šolskega leta stavek in besedne vrste, tedaj ponavljamo: pri predlogu: sklon, pri števniku: vrsto, spol, število, sklon; pri samostalniku: spol, število, sklon, sklanjatev; pri glagolu: osebo, število, čas, naklon, obliko, trajnost. Sklanjali bodo učenci tudi samostalnik s števnikom vred, samostalnika

»kralj« in »kraljica« obenem itd. — vsakovrstnih vaj imamo na izbiro. Pri stavkovi analizi bomo določili tudi vse, kar poznajo že učenci. Še nečesa ne smem pozabiti! Večkrat se tudi prepričajmo, če učenec res razume pravilo. N. pr.: Zakaj je »kralj« samostalnik? (Imenuje osebo) itd. — Večkrat učenec pravilo kar »nadrdr«, a nima pravega pojma. Nasprotno pa lahko opazamo, da učenec sicer odgovarja pravilno, a pravila ne zna. N. pr.: Zakaj je »kralj« moškega spola? — »Imenuje osebo moškega spola.« — Tako bo odgovorila večina, povedali pa ne bodo, da zato, ker se končuje na trd soglasnik in da dobiva v edninskem rodilniku — â. Če pa z učenci pravilo o priliki ponavljamo, dobivali bomo tudi pravičen odgovor. Le na ta način bodo dobili učenci trdno podlago v slovniškem pouku in nam bo mogoče doseči cilj, ki ga nam stavi ljudska šola. Obenem bomo vzbudili v učencih ljubezen do materinščine, ki jo bodo ponesli s seboj v življenje.

Ad 6. **Alkohol.** G. predsednik opomni, da naj učiteljstvo pri vsaki mogoči priliki opozarja otroke na škodljivost alkohola in na žalostne posledice pijančevanja. Prosi, da naj imajo po vseh razredih razpredelnico o »Mladih junakih«.

Ad 7. **Varstvo otrok.** Predsednik opozori učiteljstvo na § 216. dok. šol. in uč. reda in pripomni, da naj se pri otrocih, ki so v tem ali onem oziru zanemarjeni, zasledujejo vzroki zanemarjenosti, o tem poroča pri konferencah, na katerih se bo o tem sklepalo in stavili primerni predlogi. V zadevi kajenja dveh učencev se sklene, da se pozoveta očeta, in če bi ne prišla, da ju šol. vodstvo naznani skrbstvenemu sodišču.

K točki 8. Učiteljski zbor na utemeljevanje in predloge razrednih učnih oseb soglasno sklene priporočiti okr. šol. svetu predčasno izdajo odpustnic nastopnim učencem . . .

K točki 9. Šolski vodja opozarja, da naj učiteljstvo poizveduje po učencih, ako se je priselil kak učenec v šolski okoliš in se še ni zglasil za vpis v tukajšnjo šolo. Dalje opozarja, da so vsi razredi dobili novo črnilo. Prosi, da naj bodo tintniki pokriti, ker se črnilo sicer prehitro pokvari. Tudi prepove, da bi učenci jemali v šoli črnilo in ga nosili domov.

Ker se nihče več ne oglasi k besedi, zaključi predsednik konferenco.

* * *

S takim medsebojnim tovariškim in strokovnim občevanjem bi se dvignila tudi medsebojna vzajemnost in bi počasi zginili predsodki o tem in onem. Delo za šolo bi se dvignilo in strokovno ocenjevanje posameznih bi ne slonelo na ozkem, ponekod največkrat krivičnem političnem nazarju. Če bi to medsebojno pošiljanje konferenčnih zapisnikov ne imelo prav nobenih dobrih posledic, imelo bi pa vsaj to, da bi vsaj zastopniki učiteljstva dobili vpogled v delovanje vsega učnega osebja v okraju in tako možnost, da moreta tudi soodločevati pri sestavi kvalifikacijskih redov.

O načelu občne skladnosti z naravnega, socialnega, etičnega in verskega stališča.¹

Amalija Kredar.

Prihajam prvič med Vas in hočem govoriti o temi, ki je že kolikor-toliko znana, mogoče celo naravno razumljiva, vendar pa brez posebno disponiranega razmotrivanja naravnost omalovaževana stvar.

Preden pa preidem k svojemu izvajanju omenjenega referata, hočem podati kolikor mogoče jasen pojem naslova, da se boste lažje poglobili v moje misli. — Kaj je torej skladnost? Kot beseda sama je abstrakten pojem, ki ga imenujemo tudi harmonija ali soglasje. Pri tem je treba seveda dveh stvari, ki se naj primerjata, pri čemer najdemo večje sličnosti — torej toliko podrobnosti, da jih naš razum imenuje skladne. Tako hočem v nadaljnji razpravi primerjati in iskati skladnosti v naravi, zgodovini, sociologiji, intelektu, etiki, estetiki in veri.

Vemo pa, da skladnost vlada vesoljstvo, da mora biti občna. Vsled tega so vsi duševni produkti, izvirajoči iz pojma občna harmonija, stalni, za vse in za vsakogar, stalni na istiniti podlagi in morajo biti torej načela, po katerih nam je načrtano življenje. Življenje pa nam kaže, da je to harmonično načelo pravi fundament in prvi pogoj vsega nadaljnjeega življenja in delovanja.

Le oglejmo si stvarstvo božje — naravo, kako skladno je vsa urejena. Vsako nebesno telo ima svojo načrtano pot s posebno naravno nalogo, n. pr. zvezde, luna, zemlja, solnce. Prav čudili bi se, če bi pri nas vladala tema 24 ur ali pa svetloba celo več dni. Da temu ni tako, smo predobro uverjeni. Vsakdo ve tudi, da zima prinaša našim krajem mraz, pomlad življenje in vstajenje, poletje vročino, jesen sadove. Vemo, da brez zraka ni življenja, a brez življenja ne more biti naravne skladnosti. Skladnost narave ne čutimo samo v prijetni toploti in hudem mrazu, v dnevu in noči, temveč jo vidimo v azurnem horizontu, velikih šumah orjaških dreves, v lokah s tankimi brezami, po hribih in gričih, rodovitnih poljih, zelenih pašnikih, po skalnatih gorah, daljnih planjavah, bistrih potokih, mogočnih rekah, krasnih jezerih, veličastnem morju. Vse to ti nudi pester pogled smotrne urejenosti narave. Toda zdi se mi, da bi bilo naše načelo še nepopolno, neskladno, ker mu manjka še drugega višjega življenja. Samo dih Stvarnika in že skačejo po gozdih raznovrstne živali, letajo ptice, v zraku in po drevju, ter prepevajo svoje hvalne pesmi. Tu morje — o to ti je veselje, ko se nebroj ribic igra z valovi. A tam truma goved na sočnatem pašniku, v zraku nebroj mušic in metuljkov. Vsako izmed teh bitij hiti, dasi instinktivno za svojim ciljem — saj cilj vesoljstva

¹ Predavanje pri ženskem izobraževalnem društvu.

je občno skladno načelo ohraniti si življenje in obstoj — ki ga nam prva nudi narava. Šele človeku je bilo treba misliti na drugo življenje — življenje razuma, ki se prične s kulturno dobo, ko je rod človeka začel težko gospodariti zemlji.

Toda v tej prazgodovinski dobi se je človek težko boril za svoj obstanek zoper prirodne sile in divje živali. Bil je lovec, a brez primerne orožja, kajti imel je le kamen, sulico in kij. Bojevati se je moral tudi za svojo obrambo, ko je prišel v stik z divjimi živalmi na svojih pohodih, saj je moral biti vsak trenutek pripravljen na smrtonosen boj. Tako se je moral že prvi človek mnogo gibati z zavestjo, da v lastni moči najde tudi duševno zadovoljstvo. V neprestanih telesnih vajah mu je potekalo življenje. Pridobil si je pa telesno moč, izurjenost, odločnost in hrabrost, ki je važen predpogoj za obstanek. Kdor ni bil izurjen, pa bil poleg tega malosrčen, je poginil v boju. Pa tudi ta pračlovek se je razveseljeval v igri, plesu, tekmi ter pripovedoval razne bajke o činih bogov. Toda tudi v poznejšem času, ko je bil človek še pastir in slednjič poljedelec, ni bilo mnogo bolje. Moral je biti krepak, izurjen in pogumen. Te lastnosti je gojil človek iz vzroka, kakor tudi iz zavesti, da vzbuja telesna moč, pogum in izvežbanost pri sočloveku strah in spoštovanje, posvečuje lastni ugled in brani imetje. Ko pa je človek postal socialno bitje, moral je skrbeti za red in mir, a ob potrebi pa tudi zgrabiti orožje in se braniti pred sovražnikom. Uril si je torej telesne sile in krepil pogum, ter prišel tako do umevanja harmonične vzgoje. Tej zahtevi skladnosti so ustrezali mnogi stari narodi, katerim je bila vzor duševna in telesna lepota in sposobnost. Osebito Atenci (Grki) pa tudi Rimljani so se držali znanega nam reka: »Skrbi, da bo zdrav duh v zdravem telesu.« Ko pa je jel Rimljan zametavati fundamentalno načelo skladnosti, torej v času, ko si je osvajal neizmerno blagostanje, ko je sestavljal bojne sile iz najetih tujcev, a duševno delo črpal od grškega naroda, tedaj se je zrušil slavni državni temelj v roke drugih narodov. Oglejmo si dalje srednji vek, ki je zavrnil vso staroveško harmonično izobrazbo. Vladal je nazor, da mora biti telo slabo in šibko, da se duša tem prej zveliča. Največji ponos te gotske dobe je bil viteški stan, ki je edini ustrežal načelu, tako v telesnem razvoju, kakor v duševnem napredku. Tedaj pa je nastopila ideja humanizma in preporoda, katere nositelji Dante, Petrarca, Boccaccio, Komensky so prišli do spoznanja, da je treba zopet uveljaviti duševno in telesno krepki klasični vek z njegovimi nazori. Ti možje so zahtevali, da se vzgaja mladina ne le duševno, temveč tudi telesno, kar se je moralo uveljaviti posebno v šolah, to pa od časa do časa, kolikor je bolj napredovalo duševno delo. In sedanja doba? Ljudstva spoznavajo, da jim je svetovna vojna uničila zdravje, duh, moralo, da je narod prenasičen materializma, zato hoče izbrisati pečat preteklosti, ter hiti k duševni in telesni izpopolnitvi. Kako se povzpenja duh k zaželjenemu cilju, nam dokazuje ustanovitev mnogih šol, kako telesna vzgoja, nam pričajo razne telovadne organizacije, kjer se

zbirajo krepki mladeniči in zdrava dekleta, da se skupno udeležujejo v načelu, moči in pogumu.

Mlada veda sociologija pa nas prouči o še silnejši organizaciji — državi — h kateri spada vsak človek kot ud te veleorganizacije, saj ga družabnost spremlja od početka do konca življenja. Človek je in ostane družabno bitje, kakor ga je proglasil znani Aristotel. Zato pa mora poznati moderni ustroj, njege zakone in smotre. Človek kot poedinec te velike zajednice je vezan na njo z dolžnostmi in pravicami, katerih se mora vsekdar dobro zavedati. Pa tudi ustava države upošteva želje posameznika in ljudstva, da jim je po zakonih zagotovljena pravica do svobode, namreč, da sme vsak državljan posecati javne šole, da si pridobi potrebno znanje za stan, ki si ga lahko izbere po svoji volji. Nasprotno pa mora biti zvest državljan vsekdar pripravljen žrtvovati se za domovino, bodisi v materialnem ali formalnem oziru. Le na tak način je v okviru moderne države zamišljena prava skladnost, ki jo edina povzpne do viška v agrarnem, industrialnem in kulturnem udeleževanju. To pa rodi priznanje in moč od strani drugih držav.

Nazor socialnega pridobivanja posameznikov ostane še nekako nepopoln, treba si je pridobiti še druge umske izobrazbe, da lahko govorimo še o intelektualnosti.

Že otrok se seznanja s naravo in njenimi pojavi, dasi mu je to le zaprta knjiga. Prirojena pa mu je zvedavost, ki je prvi pogoj, da se ugotovi temu hrepenenju, saj ga vodi govor in spoznanje do razuma, ki ga polagoma razvija do jezikovne izobrazbe. Seveda ima stvarno znanje veliko vrednost, vendar je jezikovna naobrazba v materinščini temeljnega pomena za vsakega človeka. Brez nje si ne moremo misliti prave omike, kajti le jezik posreduje razvoj in napredek duševne naobrazbe, jezik podaja z besedo notranjim človeškim dogodkom določeno obliko in razodeva duševne zaklade ne samo živečim osebam sedanjosti, temveč jih širi in izroča od roda do roda. Kakor zvedavost dece, tako je treba omeniti in poudarjati ukajželjnost doraščajočega človeka. Dokaz temu so nam razna prosvetna društva, kjer se vsaj deloma ugotovi hrepenenju po omiki in globljem razumu, seveda se mora gojiti prosveta v obče, ne pa enostransko. Tudi zgolj ženska društva so nekaj podobnega in neko notranje hrepenenje ali želja, ki zahteva duševne nasičenosti v tej ali oni obliki, do česar se pač goji interes. Slabo izpričevalo pa je vsako društvo in vsaka organizacija, ki svojim članom ne zna ali ne more nuditi duševne hrane vsestranskega intelekta. Ako pa pogledamo nekako globlje v življenje velikih mislecev — sociologov, filozofov, matematikov, vidimo dokaj enostranosti. Znano nam je, da matematik kaj rad celo pri zabavi navaja svoje formule in filozofa vodijo le ideje, ki bi jih gledal večno ali dokler ga ne bi smrtna deva dovedla v kraljestvo okultnih znanosti. Pri teh duševnih delavcih vidimo, da je le individualnost posameznika največje vrednosti, a sociologi pa zavzemajo nasprotno stališče, ki se imenuje skupnost vsega. Duh deluje pri obeh —

a katerega nauka naj se poprimemo, da dosežemo tudi pri omiki obče harmonsko načelo. Kratko: Naobrazba naj bo individualna, a vzgoja pa socialna ali pa: individualizacijo moramo jemati v smislu socializacije, a socializacijo človeštva pa v smislu individualizacije.

Oglejmo si naše načelo še s stališča npravnosti ali etike. Praktično življenje stavi na človeka celo vrsto moralnih zahtev, ki so le tedaj pravilne za izpopolnjevanje, če stoje v tistem soglasju z njegovim razumnim svetovnim naziranjem. Danes, ko preveva moderni duh človeštvo, prav z mirno vestjo lahko ugotovimo dva svetova — materialni svet v večini in moralični v manjšini. To pa iz razloga, ker je v srcih človeštva zasidrana neka posebna »svobodna volja«. Vendar pa moramo že v naravi sami spoznati večne, močne prirodne zakone o prosti volji in o izpolnjevanju dolžnosti že kot nekak socialen instinkt, ki 'ga nahajamo že pri vseh skupno živečih živalih. Človek pa kot razumno socialno bitje je vezan z dolžnostmi na samega sebe in na bližnjega. Iz tega sledi naravna ljubezen samega sebe (egoizem) in ljubezen do bližnjega (altruizem). Oba moralna nagona imata moralično enako-pravnost in vrednost, morata biti torej v harmonični zvezi, saj je to fundamentalni princip svetovnega naziranja in religije, ki pravi: Ljubi bližnjega kot samega sebe. V podobnih rekih so to zlato pravilo etike izrazili že znani možje kakor Sokrat, Platon, Solon i. dr., ker vsem je bil edini cilj, vzgojiti narod v krepostne ljudi. Saj nam zgodovina dokazuje, da je narodu pomagala do moči in slave le krepost, značaj, močatost. Pesniki vseh časov in narodov so proslavljali značajnost. Znano nam je iz zgodovine, da je rekel kralj Pir o poštenjaku Fabriciju: da bo prej krenilo solnce od zemeljske drage, kakor Fabricij s pota poštenosti. Zadnji vojni preobrat je pa tudi v naših krajih pustil kal neznačajnosti, nenravnosti. Temu zločestemu vplivu se moramo odtegniti s tem, da se telesno in duševno utrjujemo v tem, kar upamo doseči po besedah našega pesnika Simona Gregorčiča: »Ne samo, kar veleva mu stan — kar more, to mož je storiti dolžan.« Pošteno delo je torej tisti faktor, ki naj jamči za dober značaj, ljubezen do bližnjega in veseli humor. Iz tega je razvidno, da tudi o etiki velja harmonično načelo — ker brez njega propade posameznik in narod.

Naj omenim še nekaj o lepoti in podam misli, ki naj tudi estetski čut izražajo v lepi harmoniji. Lepota, v to nam je pojem neizčrpljivo novo snujočih idej — lepota subjektivnosti, lepota objektivnosti, o, to je ideal, ki je spremljal kot nekako prirojeno hrepenenje vesoljni svet, vezal človeštvo od nekulturnega človeka do intelektualca ter se poraja od zibeli do groba in je v človeškem življenju čestokrat edini mnogokrat v ekstremni obliki celo pogubljiv faktor. Kako so že stari Grki gojili lepočutje v nežnočutnosti za vse, kar je lepo, v obzirnosti na gimnastiko z lepimi kretnjami, nam mnogo pripoveduje zgodovina. Tudi slovenski kmetski rod ni zametaval svojega lepočutnega daru, dasi kmetska opravila niso baš ugodna za razvoj tega ideala. Lepo ure-

jeni domovi, cvetlični nakit na oknih, narodna noša, vse to ustreza estetskemu načelu. Prirojeni lepotni čut in okus razodeva naš narod nadalje v svojih poezijah po besedilu in napevu, bodisi v svetnem ali nabožnem duhu. Da nam ne manjka risarskih in slikarskih, stavbnih in kiparskih ter glasbenih umotvorov, dokazuje, da je estetski čut visoko razvit. V našem časovnem toku pa postavljajo misleci tudi še druge vede, kot vzgojo, zdravilstvo, filozofijo, teologijo na stališče estetike. Najmlajša veda pa je telovadba, saj umetniki, estetik in organizatorji neumorno delujejo na izpopolnitvi in poglobitvi telovadbe ne le iz zdravstvenega, marveč tudi iz estetskega stališča, ker napravi iz posameznika gibkejšo in krasnejšo bitje.

Jasno nam torej dokazuje razum, da bi ne mogla biti prava občja harmonija — ako bi jo ne spremljala milina estetike, ki nam povzdigne duh in ublažuje srce.

Oglejmo si končno se načelo religije. Mogoče se boste čudili, ker ga navajam na zadnjem, ne pa na prvem mestu — saj mi zna kdo oporekati, da versko stališče je in mora biti prvo, vse drugo izvira iz njega. Res je, če si mislimo vero iz subjektivnega stališča — ne mislimo pa pri tem na občje harmonično načelo — ki mora biti temelj in obsega ideje in pojme že imenovanega, osobito etičnega in estetičnega stališča. Človek, ki spozna naravne sile, ki ceni etiko in estetiko — torej značajen človek, on je tudi veren, v njem vlada pravo versko, umstveno in etično načelo. Ko poudarjam besedo umstveno, ne mislim na deco — ki veruje in se navzame vpliva doroslih, da končno veruje le lastnemu spominu brez prave umstvene podlage — tu mislim na doraslo mladino, ki naj se udejstvuje v razumnem in pametnem presojanju verskega načela. Le te ideje so podlaga pravilnemu verskemu življenju, ker strnejo druge nazore z verskimi v enotno vesoljno načelo, kar je pravilno in koristno za vsakogar, da spoštuje religijo in živi po njih zapovedih, bližnjemu pa se ohrani verska solidarnost. Nasprotno se protivi našemu razumu nazor nekaterih ljudi, ki kažejo versko mišljenje le zunanje, da pač ustrezajo svojim nižjim, koristolovnim namenom. Ti ne vidijo — ali nočejo spoznati, da je fundament vesoljstva skladnost — katero vodi višja inteligenca »Bog« — to je spoznanje vere, ki ga zdrava pamet ne more prezreti.

Mnogo bi se še lahko govorilo o občni harmoniji, saj nam vsaka misel razvija nove skladne ideje, ki nas poglobe o razumnem spoznavanju vsakega poedinca, vsega človeštva — skratka »vesoljstva«. Tudi vsako naše delo mora biti ena celota, skladna našim razmeram in spoznanju. Od rojstva do groba spremlja človeka delo poštenja — nasprotno pa nam življenje jasno priča, da se vsaka, tudi najmanjša malenkost neskladnosti v gotovih ozirih prav bridko maščuje z naravno kaznijo in neljubimi posledicami. Ohranimo si torej harmonično skladnost, saj imamo zdrav razum, ki naj nas vedno vodi, posebno pa v verskih, moraličnih pa tudi političnih borbah do veličastne zmage samega sebe

in s tem zavržemo ono tolikanj škodljivo enostranost, ki čestokrat kvari harmonijo v družini, narodu in državi — v lastnem srcu pa nima zadovoljstva, ne sreče, ne miru. Mi pa hočemo biti srečni — za kar smo tudi ustvarjeni, zato naj nas vsekdar in povsod spremlja in vtisne v naša srca načelo o občni skladnosti ali občnem soglasju — da postanemo tako res pravi bratje in sestre, pravi narod, ki bo poznal večno srečo, blagostanje, kulturo in ljubezen.

Iz naroda

Kraljevič Marko v srbskih narodnih pesmih.

Fort. Lužar.

Srbske narodne pesmi so zelo zaslovele po svetu nekako pred sto leti. Zaslugo na tem ima predvsem naš rojak in učeni slavist Jernej Kopitar, ki je (l. 1813.) na Dunaju pridobil razumnega Srba Vuka Štefanovića Karadžića, da je napisal srbske junaške in druge narodne pesmi, kakor jih narod poje. Slavní nemški jezikoslovec Jakob Grimm je prišel zaradi teh pesmi nalašč h Kopitarju in Vuku na Dunaj, da se je učil srščine. Za te pesmi se je zanimal tudi veliki češki učenjak in Kopitarjev prijatelj Jos. Dobrovský. Vukova srbska pesmarica je bila (posebno po spodbujanju Goetheja) prevedena (l. 1825.) tudi na nemški jezik in s tem so postale srbske narodne pesmi vedno bolj popularne. Pozneje so za veliko in popolno izdajo vseh svojih narodnih pesmi poskrbeli Srbi (l. 1887.) in Hrvati. Tu podajam nekaj krajših in lahko umljivih odlomkov, ki zadevajo krog »Kraljeviča Marka«.¹

Narodne pesmi pripovedujejo, da je bil kraljevič Marko (rojen v Skadru na Bojani) silno močan, da je imel konja Šarca, da se je moral izročiti Turkom, a je bil vedno naklonjen trpežnemu ljudstvu. Srbi, Hrvati in sosedni narodi so imeli v njem vzor-junaka in osvjetnika, zato so mu vse pripisovali, kar jih je veselilo ali pa žalostilo. Pesmi pojejo o njegovi dobrodušnosti, pravičnosti in veselosti, pa tudi o spoštovanju države, naroda in cerkve.

¹ Teh pesmi je natisnjenih več sto in so mnoge zelo dolge. Jaz sem jih prevzel iz ročne zbirke Ivana Filipovića »Kraljevič Marko u narodnih pjesmah« (Zagreb, l. 1880, 470 strani). Pojasnilo o postanku raznih zbirk je v »Hrvatski knjižnici matice slovenske«, knjiga VI. (l. 1913.), kjer je priredil dr. Branko Vodnik »Izbrane narodne pesmi hrvatsko-srbske«. Dobro razmerje med Kopitarjem, Vukom in drugimi takratnimi učenjaki je opisal J. Navratil v »Kopitarjevi spomenici«, ki jo je uredil Josip Marn v Ljubljani l. 1880. Srbske narodne pesmi v slovenskem prevodu je (letos) priredil Alojz Gradnik. — Med Slovenci kraljevič Marko ni bil toliko znan (nadomestil ga je »Kralj Matjaž«), zato navaja dr. Štekljeva zbirka slovenskih narodnih pesmi (Matica Slovenska l. 1895.) v I. snopiču o njem le nekaj iz naše sosesčine s Hrvati in nekaj slučajno drugod zapisanih pesmi. Po državnem ujedinjenju vseh treh plemen pa prihaja znanje o kraljeviču Marku tudi v naše kraje. Poleg posameznih berilnih sestavkov v novih šolskih knjigah je mladina že (letos) prejela (v prozi) Fr. Milčinskega »Zgodbe kraljeviča Marka«, obmejni deci v pouk in zabavo pa ga je (z naslovno sliko) poklonila družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani v obliki koledarčka (za l. 1923.). Slovenski življenjepis tega junaka se nahaja (na str. 281) R. Peruškovega prevoda črnohorske dramske pesmi »Gorski venec Petra II. Petrovića-Njeguša« (založila Slovenska Matica l. 1907.). Črtice o kraljeviču Marku je priobčil Fr. Hubad v Šketovem slov. berilu (l. 1886.) za 5. in 6. razred srednjih šol. — Kakor so imeli Homerjevi spevi največji vzgojni vpliv na grški narod, tako so bile pesmi o kraljeviču Marku več sto let največja uteha in etični zaklad jugoslovanskemu narodu. Veliki hrvatski pesnik (poznejši general) Peter Preradović je z narodno-vzgojnim namenom sestavil (l. 1852.) dramski epos »Kraljevič Marko« in zato navaja prof. Basariček v svoji »Pedagoški« tudi citate iz tega eposa. Več o tem ima naučno-pedagoški zbornik »Napredak« (Zagreb 1922, tečaj LXIII, svezak 7. i 8. str. 226).

Po zgodovini je znano, da je živel kraljevič Marko v 14. stoletju in je bil sin kralja Vukašina. Ta pa je bil podrejen carju Dušan u ter je po njegovi smrti (l. 1355.) prevzel sovlađarstvo za mladoletnega sina Uroša. Na tem dvoru je bival tudi Marko ter je bil pisar in čuvar državnih knjig. S svojim očetom se ni dobro razumel, zato je odšel v svoj grad Prilip v Stari Srbiji, kjer je po svoji vladal okolico. Ker je bil ljudem pri vsaki nezgodi zaščitnik in se ni brigal samo za svoje osebne koristi, ga je pesem ovekovečila z lepimi besedami:

»Spominje se Kraljeviču Marko,
kao dobar danak u godini.«

V posebno lepih razmerah je živel s svojo materjo Jevrosimo ali Heleno. Ta ga je učila pravice in poštenosti ter mu ni nikoli dajala kake potuhe. Ker je Vukašin hotel sam postati car in sta se za to potegovala tudi njegova brata Gojko in Uglješ a (rod Mrnjavčevićev), je moral (po nasvetu vladika Nedeljka iz Prizrena) Marko razsoditi pravdo o nasledstvu carja Dušana,

jer se Marko ne boji nikoga,
razma² jednog Boga istinoga.

Pravno nasledstvo je pripadalo careviču Urošu, a njega so hoteli odriniti. Marko ni razsodil za očeta, temveč za Uroša. S tem si je nakopal hudo sovraštvo od očeta. Rzsodba se je vršila na Kosovem polju pri beli Samodreži cerkvi. Marko je prej vprašal mater za svet, kaj naj stori. Pesem pravi tako-le:

»Jevrosima, moja mila majko,
gospoda se jesu zavadila³
na Kosovu polju širokome
kod bijele Samodreže crkve,
a neznadu, na kome je carstvo;
mene zovu na polje Kosovo,
da im kažem, na kome je carstvo.« —
Kol'ko Marko težio na pravdu⁴
tol'ko moli Jevrosima majka:
»Marko sine, jedini u majke,
ne bila ti moja hrana kleta,
nemoj, sine, govoriti krivo
ni po babu⁵, ni po stričevima,
več po pravdi Boga istinoga;
nemoj, sine, izgubiti duše;
bolje ti je izgubiti glavu,
neđo svoju ogrješiti dušu!«
Uze Marko knjige starostavne⁶
pa opremi sebe i šarina⁷
otidoše⁸ u Kosovo ravno

Pesem nadalje na široko pripoveduje, kako je na Kosovem polju vsakdo hotel za sebe preprosi in prepričati Marka, da naj »kaže na kome je carstvo«. Pred cerkvijo so bili štirje kraljevi šatori. Vsa gospoda je šla v cerkev »na jutrenje«. Po končani službi božji in gostiji slika pesem naslednjo rzsodbo:

»Več s'o tudje otimate⁹ carstvo.
Vidite li, Bóg vas nevidio!
Knjiga kaže, na Urošu carstvo,
od oca je ostanulo sinu,
djetetu je od koljena carstvo,
njemu carstvo care naručio
na samrti, kad je počinuo.«
Kad to začu¹⁰ Vukašine kralju,
skoči kralju od zemlje na noge
pa potrže zlačena handžara,¹¹
da ubode svoga sina Marka.¹²

Bježi Marko izpred roditelja,
 jer se njemu, brate, ne pristoji,
 sa svojim se biti roditeljem,
 bježi Marko oko b'jele crkve,
 oko b'jele crkve Samodreže,
 bježi Marko, a čera ga kralju
 dok su triput kolo sastavili
 oko b'jele Samodreže crkve,
 gotovo ga bješe sustigao,¹³
 al' iz crkve nešto progovara:
 »Bjež' u crkvu, Kraljeviću Marko!
 Vidiš, gdje ćeš danas poginuti,
 poginuti od svog roditelja,
 a za pravdu Boga istinoga!«
 Crkvena se otvoriše vrata,
 Marko bježi u bijelu crkvu,
 za njime se vrata zatvorila.
 Kralj dopade na crkvena vrata,
 po direk¹⁴ udari handžarom,
 iz direkta krvca pokapala,
 tad se kralju bio pokajao,¹⁵
 te je riječ bio govorio:
 »Lele¹⁶ mene do Boga jednoga,
 gdje pogubih svoğa sina Marka!«
 Al' iz crkve nešto progovara:
 »A čuješ li? Vukašine kralju,
 ti nijesi posjekao Marka,
 već pos'ječe božjeğa angjela!«
 Na Marka je vrlo žao kralju,
 te ga ljuto kune i proklinje:
 »Sine Marko, da te Bog ubije!
 Ti nēmao groba ni porodā!
 I da bi ti duša neizpala,
 dok turskoğa cara nedvorio!«
 Kralj ga kune, car ga blagosilja:¹⁷
 »Kume Marko, Bog ti pomagao!
 Tvoje lice sv'jetlo na divanu!¹⁸
 Tvoja sablja sjekla na mejdanu!¹⁹
 Nada te se ne našlo junaka!
 Ime ti se svuda spominjalo,
 dok je sunca i dok je mjeseca!«
 Što su rekli, tako mu se steklo.

Markov oče Vukašin je padel v bitki pri Č i r m e n u ob Marici dne 26. septembra leta 1371. Tam sta utonila tudi njegova brata Uglješa in Gojko. Slabotni Uroš je umrl nekaj mesecev pozneje, dne 4. dec. 1371. Kar pripoveduje narod, da je že par let prej Vukašin zahrbtno dal umoriti ali sam umoril Uroša, ni resnica. Po porazu ob reki Marici so prišli za Srbe hudi časi, njih usoda je bila že zapečatena. Turki so s tem imeli vedno bolj odprta pota na balkanski polotok in tudi do Kosovega polja, kjer je sledil nesrečni Vidov dan l. 1389. Vukašina je težko ranjenega dobil ob vodi (Marici) Turek M u s t a f a g a. Pa namesto da bi lečil ranjenega junaka, mu je vzel lepo sabljo ter ga obglavil. To očetovo sabljo »sveti znamen doma Mrnjavčeva« je prilično spoznal Marko, kakor navaja pesem:

Ode sablja od ruke do ruke,
 dodj' u ruke Kraljeviću Marku.
 Kad je Marko sablju zagledao,
 al na sablji tri slova hrišćanska:
 Jedno slovo Novaka kovača,
 drugo slovo Vukašina kralja,
 treće slovo Kraljevića Marka.
 Pita Marko Ture Mustaf-āgu:
 »Oj Boga ti, tursko momče mlado!
 Odkud tebi ova britka sablja?
 Ili si je za blāgo kúpio?

Ili si je u boju dobio?
Ili ti je od baba oštala?
Ili ti je ljuba donijela,
donijela ljuba od miraza?²⁰

Turek »sve mu kaza, kakono je bilo«; kako je vzel ranjenemu sabljo. Marko maščuje sedaj očeta, da odseka Turku glavo po besedah:

»Mahnu sabljom od Prilipa Marko,
skide²¹ glavu Turčin — Mustaf-agí,
otidoše caru kazivati.«

² Razen; ³ razprostrla; ⁴ pravica; ⁵ babo, babajko = otac; ⁶ prav bi bilo »carostavne«, ker so v njih bile carske naredbe; ⁷ konj šarec; ⁸ otidoše, dodjoše, bješe, izskočiše i. dr. so posebne stare oblike za trenutno omejeno preteklo dejanje (aorist); ⁹ že se pulite za tuje carstvo; ¹⁰ začul, slišal; ¹¹ velik nož (turška beseda); ¹² poudarek v pesmih ni vselej po navadni izreki; pesmi so se namreč pele, torej troheji za uho. Tudi jezik in pravopis ni lahko enoten, ker so pesmi nabrane iz raznih krajev; ¹³ došel, dosegel (ad stiči, stignem, doseči); ¹⁴ steber (turška bes.); ¹⁵ pokesal; ¹⁶ joj; ¹⁷ blagoslavlja; ¹⁸ posvetovanje (turška bes.); ¹⁹ = megdan, dvoboj (turška bes.); ²⁰ miraz je darilo, ki ga prinese nevesta ženinu; donijela = donesla;

(Dalje prihodnjč.)

Kultura in književnost

Zemljepis kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Sestavil Anton Melik. V Ljubljani 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Cena Din 26.—

Štiri leta so se po šolah ubijali učenci in profesorji pri zemljepisnem pouku in domovinoznanstvu brez knjig. Učitelji so si morali vso stvarino sproti sestavljati in mukoma iskati potrebnih podatkov v raznih virih ki so bili vrhu vsega še težko dostopni. Sedaj bo temu konec, ko je izšla skoraj zaželjena in tako dobra tozadevna knjiga Melikova.

Knjiga pa ne bo dobrodošla samo šoli, ampak vsak izobraženec bo rad segel po nji, saj marsikomu ni bilo nič natančnejšega znanega o naši novi domovini. Bo dober svetovalec v marsikaterem vprašanju in zvest prijatelj v orientaciji.

V spločnem pregledu, ki obsega 18 strani, obravnava Melik lego in meje, obali in otoke, površino, hidrografske in vodopisni pregled, podnebje, rastlinstvo, živalstvo, prebivalstvo, duševno kulturo in upravo z ustavo. Pa ta poglavja niso pisana suhoparno, kot smo vajeni to pri enakih knjigah, ampak pisatelj nam točno in s sočno besedo prav živo poda brez veliko besed jasen, na podlagi najnovejših raziskovanj usmirjen pregled.

V podrobnem opisu obravnava slovensko ozemlje, Hrvaško, Slavonijo, Dalmacijo, Bosno in Hercegovino, Črno goro, Vojvodino in Srbijo. Strani, ki so odmerjene posameznim pokrajinam naše države, so pravično razdeljene: Srbija ima 24 strani, Bosna 12 strani itd.

Slovensko ozemlje je razdelil pisatelj v Slovenijo, slovensko ozemlje v Avstriji in

slovensko ozemlje v Italiji in Istri. 26 strani ima odmerjenih naša ožja domovina in Meliko razdelitev bo v vseh učencih vzbudila in podkrepljala misel na slovensko Kosovo, na tužno Koroško in zarobljeno Gorisko.

Posebno pohvalo zasluži v vseh delih knjige poglavje o gospodarskih razmerah. Tu je zbranega obilno statističnega materiala, ki je obdelan v poljudni, a vendar znanstveni in vrhu vsega še v stilistično neoporečni obliki.

Pod poglavjem najvažnejši kraji najdeš sicer neizčrpno, vendar pa dovolj obširno našete vse važnejše kraje in njih kratko označbo.

Proti koncu knjige najdeš silno zanimiv pregled narodno-gospodarskih razmer. Ta del knjige bo lahko porabil vsak društveni predavatelj, da bo podal Slovencev točno sliko naših nacionalno ekonomskih razmer in prilik.

Knjigo zaključí odstavek »Mesta in večji kraji«, v katerem so našeta vsa mesta naše države, ki imajo nad pet tisoč prebivalcev. Nad sto tisoč ljudi šteje Belgrad, Zagreb in Subotica. 94 pa je mest, ki imajo več kot 5000 prebivalcev.

Josip Jurčič, Spisi. Uredil dr. Ivan Grafenauer. III. zvezek. Deseti brat — Nemški valpet, 1922. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena broš. Din 15.—, vez. Din 23.—

Kdo ne pozna Jurčičevega Desetega brata. Prvi slovenski roman je. Bere ga rad študent, bere kmet in delavec, bere ga gospoda. Naravno nam riše v njem Jurčič življenje na gradu Slemenice, drastično je vpletel v svoj roman humoristično postavbo

vedno veselega in dovtipnega Krjavlja, ki je za deset vaških originalov, romantično skrivnostno nam opisuje životarenje Deselega brata Martinka. Poln notranje tragike, a vendar kot vesel solnčen žarek, nas zabava stric Dolef, s svojimi latinskimi drobci. Tip starega grešnika, ki dela pokoro za svoje mlade dni, je Piškav, Marjan kot nesimpatična oseba ima svoj protiutež v simpatičnem in pošteno odkritem tekmeču Lovru Kvasu.

Dobra Manica nas spremlja skozi ves roman kot znana prijateljica in Vencljeva hčerka ji je verna družica.

Dokler je živel naš pokojni Verovšek, je s svojim neugnanim humorjem in neprekosljivo igro skoro izpodrinil roman. Ljudje so rajši gledali Govekarjevo dramatisacijo, kakor pa brali Jurčiča. Pa Verovška ni več med nami in pristrženi Mohorjev Deseti brat se je raztrgal in raztepel bogve kam. Zato bo pa ravno prav prišla Grafenauerjeva ljudska izdaja, ki so ji pridejane prav zajemljive opomnje, ki zadovolje radovedne poglede za kolise pisateljevega ustvarjanja. Desetega brata bodo ljudje vedno z veseljem in s slastjo brali.

Saj Jurčič ne potrebuje nikakega posebnega priporočila. Že ime samo vleče. Ker je Jurčič v izdaji Narodne tiskarne že davno razprodan, in dr. Prijateljeva, sicer izborna, o strogo znanstvena, historično kritična izdaja ne bo lahko našla poti med najširše sloje našega naroda, zato bo Grafenauerjeva poljudna ljudska izdaja zamašila brezdvomno vrzel v naši literaturi.

Povestica Nemški valpet je delo stare romantične šole in se nam zdi kot dober znanec izza polpreteklih dni. Vendar ima lepo narodnostno tendenco, ki sicer nikjer ne sili v ospredje, a je vendar jasna in lepa. Da je v posameznostih tudi v tej povestici Jurčič stari mojster, nam dokazuje živahno pripovedovanje berača, ali opis pred cerkvijo.

Tisk je lep in papir za današnje razmere dober. Želeli bi, da bi nam dr. Grafenauer v najkrajšem času izdal celega Jurčiča, zakaj Jurčiča bomo Slovenci vedno radi prebirali, ker je kri naše krvi, meso našega mesa; to je pravi Slovenec z vsemi napakami in vrlinami. Naj slede prvim zvezkom čimprej še ostali.

Ivan Matičič: **Na krvavih poljanah.** Trpljenje in strahote z bojnih pohodov bivšega slovenskega planinskega polka. — Strani 272 in 25 slik. Založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena vezani knjigi 32 Din. — Izšla je knjiga, kjer so opisani skoro vsi bojni pohodi bivšega slov. planinskega polka od prvega do zadnjega dne svatovne vojne. Pisatelj, ki je živel skoro ves čas pri polku in fronti kot navaden trpin, opisuje objektivno in živo vse strahote, ki so jih trpeli naši ljudje, opisuje zločine, ki so jih uganjali nad našim moštvom avstrijnski oficirji

in krvniki. Pretresljivi so prizori z Doberdobske planote, kjer so se obupno borile slabotne čete napram dvajsetkratni italijanski premoči. Potem pa v gorovju borba s plazovi, z zameti. Pohod v južne Tirole, dalje beg po Galiciji. Strašni so prizori od Hudega loga, kjer so umirali naši možje in sinovi, pretresljivi so kriki umirajočih. Dalje Fajtji hrib, Špacapani. Potem pa strahote s sv. Gabrijela, kjer je doživel polk svojo Golgoto. Človeku se zdi vsa ta groza nekaj neverjetnega, a je vendar tragična resnica, krvava zgodovina, ki jo je pretrpelo toliko in toliko tisoč naših fantov in mož. Dalje poraz italijanske armade, pohod v Italijo. Strahovite boje ob Piavi, poraz avstrijske armade, njen razpad. In dalje upor polka in njega zakletev. V knjigi je naštetih vse polno živih prič, ki svedočijo za neovržno zgodovino tega strašnega trpljenja. Delo izpopolnjuje še 25 izvornih slik, ki predstavljajo vso kruto resničnost bestialne vojne. Za vse one tisoče in tisoče, ki so pri polku trpeli, bo to prava spominska knjiga, zanimiva pa bo tudi za vse, ki nimajo pojma o grozotah na fronti. Knjiga bo zanimala tudi naše neodrešene brate, ker na njih zemlji se je vršila vsa ta strašna žalost in tudi njim je delo posvečeno. Kako so razpadali njih domovi, kako so razpadale cele vasi, kako je ginila vsa dežela. Pisatelj je gledal njeno razdejanje, njeno zasuznjenje, v duhu pa vidi tudi njeno — odrešenje. V »viziji osvete« dvigne zasuznjene brate iz robstva.

Srbska začetnica. Za Slovence priredil dr. J. Pregelj. Ljubljana, 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena broš. knjigi Din 12.—

Srbska začetnica nas najprvo povede, in sicer temeljito, v pisano in tiskano cirilico. Na 24 straneh nas na nenavadno natančen, metodično dober, pregleden in praktičen način seznanji s cirilico in poda inačice za razna pisna znamenja, kar bo zlasti dobro služilo v praktičnem oziru.

Poglavje o naglasu je obdelano na kratko in to v poljudni obliki, vendar nam nudi dovolj za prvo porabo. Poglavje »o glasovih« je prirejeno za Slovence nekoliko kratko, a jasno. Sklanjatev nudi vse potrebno, isto števnik. Seveda se iz teh poglavij ne bo nihče perfektno naučil srbohrvaščine, toda podlago dobi vsak, kdor pazno preštudira to knjižico, da bo lahko na tem temelju zidal sam dalje. Glagol je tudi na kratko obdelan, a pridejane vaje (prevodi in oblikovne določitve) so prav srečno izbrane.

Nepregibne besede so prav instruktivno poglavje, iz katerega se bralec marsikaj nauči. Od strani 43 naprej imamo štiri berila v cirilici pridejana kot vajo.

Slovarček k učnemu delu knjige omogoči vsakomur praktično uporabo delca, ker vsebuje vse manj znane besede. Knjižico prav toplo priporočamo vsakomur, kdor se hoče na kratko informirati o

osnovnih zakonih srbsčne na reelen, a ne učenjaško preobložen način.

Knjiga je namenjena ljudstvu in je pisana poljudno. Pisatelj je zadel srečen ton in podal tudi iz znanstvenega stališča priporočljivo knjigo.

Logaritmi. Petdecimalne, logaritmične in goniometrične (trigonometrične) tabele. Stavil Alojzij Sodnik. V Ljubljani 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena Din 22.—

Logaritmi so logaritmi in o njih se ne da veliko povedati. Danes, ko so izračunani, je lahkota z njimi operirati. Kar pa daje Sodnikovim logaritmom posebno vrednost je krasen, obširen, poljuden uvod, ki lahko tudi vsakega nematematika uvede v pojmovanje logaritmov in v računanje z njimi. Ta uvod je boljši kot še tako točna razlaga profesorjeva, ker je nazoren, praktičen in temeljit.

Dijak pa se bo posebno veselil zadnjega dela te matematične knjižice, namreč praktičnih tabel iz matematike in fizike. S koliko trudom si je dijaštvo sestavljalo te formule in še ni bilo gotovo, da ni napravilo kake napake pri sestavljanju. Sedaj pa ima svojega »Freunda«, ki mu je za marsikatero šolsko nalogo hvaležno. To je kompendij vsega, kar sicer obtežuje spomin in je tu zbrano v koncizni obliki na par straneh. Najdemo tabelo o umrljivosti, Paskalov trikotnik, II—funkcije, različne hitrosti, tabelo o gostoti, o trdnosti, razne koeficiente, temperature, dimenzije in konstante zemlje, planetni sistem, solčno deklinacijo krajevne koordinate, razne mere tujih držav itd.

Sodnikovi Logaritmi so jako porabna in v praktičnem oziru zelo priporočljiva knjiga.

»**Ruska opera**«, napisal dr. Josip Andrić, kom. naklada Narodne Prosvjete, Zagreb 1923. — Kod nas se sve više utiru putovi slavenskoj, osobito ruskoj muzici, pa svakom inteligentnom čitatelju dobro dolazi ova knjižica, koja daje pregled o razvoju ruske opere i pogled u rusku muzičku kulturu. Zato će zacijelo s veseljem biti primljena od svakog ljubitelja muzike, o kojoj autor ove knjižice s toliko topline piše. Preporučam.

Knjiga Muzika. U izdanju »Edition Slave« izašao je i drugi broj ove korisne književno-umetničke revije. Kao uvodnik ima veoma objektivni članak o nedostacima našeg knjižarstva, apelujući na sve kulturne krugove, da se svojski zauzmu na moderniziranju našeg knjižarstva, jer inače cela naša književnost strada. Iz ostalog sadržaja naročito je interesantna P. Konjovića: biografija o Stevanu Mokranjcu. A potom donosi odlomak iz poznate Koroljenkove novele: »Čudna žena«. Revija zaslužuje najveću pažnju i mi je najtoplije preporučujemo svima prijateljima književnosti i umetnosti. Može se besplatno dobiti u svima knjižarama.

Pojmovanje samostalnika. V šolskih slovnica najdemo razne definicije o samostalniku. V Janežičevi slovenski slovnici, 5. natis (l. 1876.) stoji: Samostavno ime ali samostavnik imenuje osebe in reči ali pa njih djanja in lastnosti; prvo je konkretno, to pa abstraktno ime. V dr. Breznikovi slovnici: Z besedo samostavnik zaznamujemo 1. predmete (žive ali nežive stvari) in 2. kar na predmetih opazujemo (njih lastnost, dejavnost, stanje). Prvo je stvarno (konkretno), drugo je pojmovno (abstraktno) ime. V Šumanovi (iz l. 1884., po Miklošičevi primerjalni) slovnici: Samostavnik, samostalno ime, ime za se, pomeni konkretna ali stvarna imena, pa tudi abstraktna, t. j. v mislih posneta ali pojemska imena. Samostavnik se loči od priloga (pridevnika), ki je nesamostalen in se v slovenščini navadno ne nahaja (bolen mož, bolnik). Willomitzer (nemška slovnica): Samostavnik imenuje reč samo (živo ali neživo) ali lastnost, stanje in dejanje, ki ga na predmetih opazujemo. Tako imajo tudi druge slovnice. Lažje je umevati, ako primerjamo samostavnik s pridevnikom. Zato navaja n. pr. Brockhausov Konv. Lexikon: Substantivum, v slovnici vsaka beseda, ki kaže kako reč ali kak pojem, ki ne more biti lastnost drugega, ampak je sam nosilec one lastnosti, katere ne morejo biti zase, n. pr. lepota (samostavnik), lep (pridevnik). Pri prvem metodičnem napotku o osnovni šoli pa te primerjave ne moremo rabiti, ker otrokom še ni znan pridevnik. Pač pa to lahko predstavljamo ali izpopolnjujemo v poznejših šolskih letih. Za začetek potrebujemo neko pot do pojma samega. Tu je upoštevati splošno delitev na konkretne in abstraktne samostavnike. Prve vaje naj kažejo le na (nežive in žive) reči, a pozneje naj pride na vrsto, kar opazujemo na predmetih. Ambros omenja za 2. šolsko leto: Die Namen der Dinge werden »Dingnamen« oder »Dingwörter« genannt, nato pa dostavlja, da se te besede v nemškem jeziku vsled velike važnosti imenujejo »Hauptwörter«, kakor je glava najvažnejši del telesa. Za nas ta definicija seveda ne velja, ker je tudi glagol glavna beseda. Srbi in Hrvati nazivljejo samostavnik imenica (stvarna i miselna), Poljaki pa reč o vnik (rzeczownik). Pojma reč in snov (substancia) se približno krijeta in kažeta na tozadevno bistvo (zato substantiv). Tudi češko podstatné jméno in rusko imja suščestviteljnoje pomenja bistveno ime. F.L.

O strpnosti. Vsakdanja nasprotstva med ljudmi in njih tolikratne neljube posledice bi se izdatno omejile, ako bi si k prepričnim nagnjene osebe vzele k srcu nauke nesmrtnega modroslovca Platona, ki pravi v svojih »Zakonih« sledeče: »Blaznih ljudi je mnogo in na mnogo načinov. Nekaj jih je iz boleznij; drugi so pa taki vsled svojih strasti, s svojim slabim naravnim značajem in v zvezi s slabo vzgojo. Ti pričenjajo pri vsakem majhnem nesporazumljenju silno

vpiti in se neusmiljeno hudovati, dasi v dobro urejeni državi ne bi smelo nikoli in nikjer priti do kaj takega. Za zaničljivo vpitje med drugimi naj obstoja zakon, ki to prepoveduje. Kdor je v razgovoru drugačnega mnenja, naj pouči bližnjega in druge navzoče in se sam da poučiti, a se vzdržati vsakerega zaničevanja. Pri medsebojnem zaničljivem oponašanju in preklinjevanju prehajajo besede v najhujše sovraštvo. S tem se govori le v prid najbolj neljubi strasti in pomnožuje srd. Z isto močjo vzgoje, s katero je človek postal krotek, napravlja sedaj dušo zopet divjo in se izgublja v tej

strasti. Pri tem so ljudje navajeni, da v takih slučajih največkrat smešijo svojega nasprotnika. Kdor se je navzel te navade, se je, ali popolnoma oddaljil od resno dostojnega obnašanja, ali je pa večinoma izgubil višje mišljenje.»
F. F. L.

Pokvarjene vrstice v zadnji številki »Slov. Učitelja«, na strani 54 (desno, v sredi) je čitati: »Posameznika je prepričati, da egoizem in nasilnost ne moreta dati kulturi solidne podlage. (Štev. 10.) — Zajemljive so v „Socialni misli“ še druge študije iz socialne ekonomije.«

Društvena in stanovska kronika

Iz sporazuma med kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in med Italijo. Dopolnilne odredbe glede pravil o postopanju, o upravi in o pokuku. Da se dopolnijo odredbe, ki jih obsega konvencija, sklenjena v Saint-Germainu dne 10. septembra 1919 glede drugorodnega prebivalstva in odobrena po kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev z deklaracijo z dne 5. decembra 1919, je dogovorjeno, da je rečene odredbe uporabljati tudi na italijanske državljane, ki so postali taki po rapalski pogodbi z dne 12. novembra 1920, kolikor se nanaša na rabo italijanskega jezika in svobodo izvrševanja cerkvenih obredov in njih veroizpovedanja v tem jeziku, nadalje, kar se tiče pravice do otvarjanja, upravljanja in kontroliranja šol in ostalih vzgojnih zavodov, dobrodelnih in verskih naprav ali naprav socialne pomoči ali takih, ki imajo značaj intelektualne kulture, v obsegu, dovoljenem z omenjeno saintgermainsko in rapalsko pogodbo.

Obiskovanje zasebnih šol in zavodov, ki se omenjajo zgoraj, ima isto veljavo kakor obiskovanje šol kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so iste kategorije. Izpričevala, izdana po zasebnih šolah in zavodih, imajo isto veljavo, ki je priznana izpričevalom ustreznih državnih šol. V zgoraj omenjenih zasebnih šolah je pouk srbskohrvatskega jezika obvezen. V teh zasebnih šolah morajo predavati učitelji in kateheti, ki jih izberejo italijanski državljani in ki jih sprejmejo pristojna oblastva kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, Italijansko državljanstvo ne more biti razlog, da se ne bi sprejemali učitelji, nastavniki in kateheti zgoraj omenjenih šol in zavodov (Konvencija za obče sporazume med kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in kraljevino Italijo, člen 55. — Uradni list 1923, št. 30.)

Iz mestnega šolskega sveta. O zadnji redni seji mestnega šolskega sveta z dne 23. marca 1923 smo prejeli sledeče po-

ročilo: Uvodoma se spomni predsednik v toplih besedah pokojnega župana dr. Ivana Tavčarja, ki je bil 12 let zastopnik obč. sveta v mestnem šolskem svetu ter kot župan nad 10 let njegov predsednik, nekaj časa kot deželni odbornik tudi član deželnega šolskega sveta, povsod in vsekdar vnet zagovornik šolstva in pa iskren prijatelj učiteljstva. — Predsednik pozove zborovalce, da se dvignejo raz sedeže in tako počaste spomin na zaslužnega pokojnika, kar se zabeleži v zapisniku. Potem se preide na dnevni red in se vzemo najprej na znanje poročila iz predsedstva in se odobri brez ugovora zapisnik zadnje seje z dne 27. januarja 1923. Nato se odobrita poročila o osebnih izpremembah in pa o daljših dopustih učiteljstva izza zadnje upravne dobe. Poročila okrajnega šolskega nadzornika o nadzorovanju 1. I. mestne deške osnovne šole; 2. zasebne dekliške osnovne šole v Licht. sirotišču; 3. VI. mestne deške osnovne šole; 4. vnanje zasebne dekliške meščanske šole uršulinske; 5. II. mestne deške meščanske šole in 6. I. mestne dekliške meščanske šole — vse za tekoče šolsko leto 1922/23 se vzemo brez ugovora soglasno na znanje in se imajo predložiti višjemu šolskemu svetu v končno odobrenje. Pritrdi se tudi vsem v njih izraženim nasvetom in naročilom v pedagoško-didaktičnem in gospodarskem oziru. — Na znanje se vzame posnetek »Letnega glavnega poročila« o stanju osnovnega in meščanskega šolstva ljubljanskega za koledarsko leto 1922 kj je bilo s podrobnimi in sumarnimi izkazi v celoti že predloženo višjemu šolskemu svetu. Ko se pojasi in primerno uvažeje še več internih vprašanj pedagoške in gospodarske vsebine, zaključi predsednik sejo.

† **Dr. Karel Verstovšek.** Dne 27. marca je legel k večnemu počitku velezasluženi de-

lavec na slovenskem prosvetnem in narodnogospodarskem polju itd. gospod dr. Karel Verstovšek. V trajen spomin njegovemu delu smo naprosili pokojnikovega ožjega prijatelja, da nam priredi životopis. Ker je dotični gospod kot narodni poslanec doslej zaposlen v narodni skupščini, izide članek pozneje.

Občni zbor novomeške podružnice Slomškove zveze se je vršil 7. aprila 1923 ob 11 dopoldne v prostorih osnovne šole v Novem mestu po nastopih dnevnem redu:

1. Čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora.
2. Poročila odbornikov.
3. Volitev odbora in preglednikov.
4. Slučajnosti. (Referat tov. Žukovca itd.)

Ad 1. Zapisnik zadnjega občnega zbora se prebere in odobri.

Ad 2. Odborniki podajo svoja poročila, ki jih občni zbor vzame na znanje.

Ad 3. Pri volitvah predlaga tov. Janko Grad, naj ostane stari odbor še naprej. Predlog sprejet soglasno. — Nato prebere tov. predsednik izpopolnjena pravila, ki predvidevajo, da imej vsaka podružnica tudi po dva preglednika in po enega odbornika brez funkcije z namestnikom. — Odbor sestoji sledeče:

France Štular, nadučitelj v Vavti vasi, predsednik; Maks Kalan, nadučitelj v Brunicah, podpredsednik; Pavla Munda-Štrumbelj, učiteljica v Gor. Sušicah, tajnica; Mar. Habé, učiteljica, Brusnice, blagajničarka; Fr. Malešič, nadučitelj, St. Peter, odbornik; Jos. Verbinc, učitelj, Toplice, namestnik; I. Žukovec, učitelj, St. Peter, Joško Zen, učitelj, Poljane, preglednika.

Ad 4. Tov. Žukovec referira: »Srbohrvaščina na osnovnih šolah«. Referent poda pedagoški pravec o tem predmetu. Poudarja predvsem učno koncentracijo in pravilno izgovarjavo.

K podružnici pristopijo sledeči novi člani: Jožefa Erbežnik, učiteljica, Tina Merlak, Hugo Bajuk. — Sklene se, da bo prihodnje zborovanje 5. maja t. l. v št. Vidu pri Stični.

Po izčrpanem dnevnem redu zaključi tov. predsednik občni zbor.

»CLII. Podružnica učit. Fer. Saveza za kočevski okraj. Pri ustanovnem obč. zboru F. S. za kočevski okraj, 4. aprila, je bilo razdeljenih 50 članskih izkaznic s pripombo, da se mi pošljejo izpolnjene in z zneskom

20 Din (pristopnina in članarina za 6 mesecev) do 12. aprila. Rok je potekel. Podpisani prosi vse one tovariše-ice, ki so dobili izkaznice, da jih vrnejo izpolnjene ali prazne v najkrajšem času radi hitrejšega poslovanja podružnice F. S. Pristopnina se z vsakim mesecem poveča. Kdor se hoče vpisati v F. S., naj se javi pri podpisnem. Da ne bo nepotrebnega pisarjenja, prosim, da se zabeleži k priglasu kraj službovanja, datum rojstva in 20 Din. (Dopis gl. poverj. F. Saveza z Beogradu z dne 11. aprila 1923, števil. 2127.) — Za podr. učit. F. S. za kočevski okr.: Slavko Mnovljé, načelnik, Vel. Lašče.

Zborovanje Ljubljanske okoliške podružnice »Slomškove zveze« dne 3. maja t. l. na Viču je bilo prav zanimivo. Hospitacija v VII. a razredu se je vrlo obnesla. Učitelj Milko Jeglič je reševal geometrične uganke z učenci tega razreda z veliko spretnostjo, koji je učiteljstvo in učenci sledilo z veliko duševno napetostjo. Prav nazorno se je videlo, kako naj bi vedno delali v šoli, da bi vzbujali v učencih večje produktivne duševne sile. Hospitaciji je sledilo predavanje istega učitelja o številnem sistemu in čudu števil. Tudi to predavanje je bilo nadvse poučno ter je izborno učinkovalo na učiteljstvo in tovariša Jegliča pokazalo kot strokovnjaka v računski vedi. Želimo, da bi še večkrat nastopil. Po vsem tem je bilo društveno zborovanje, pri katerem so se obravnavale interne društvene zadeve. Med drugim je vladalo soglasno mnenje, da naj se vsi tisti člani in članice »Slomškove zveze«, ki se ne udeležujejo zborovanj, črtajo iz imenikov; vsi oni, ki so še sedaj vpisani v »Slomškovi zvezi«, hodijo pa na zborovanja UJU — naj se objavijo, da se spoznajo značaji. Umevno, da takih »Slomškova zveza« ne smatra več za svoje člane.

Sklad »Slomškove zveze«.

gdč. Matkovič M., Ljubljana, Din. 30.—

gdč. Mikuš Lina, Maribor, Din. 25.—

gdč. Bole Franja, Gor. Sušice, Din. 17-50.

Razglednice, ki kažejo Kržičev nagrobni spomenik s sprednje in zadnje strani, je založil odbor za spomenik in se dobe po dinarju v prodajalni »Tiskov. društva« H. Ničman v Ljubljani.

»Slovenski Učitelj« izhaja v dvojnih številkah vsak drugi mesec. Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/I. Upravištvo (Rudolf Wagner) je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina znaša 20 Din, za dijake 5 Din, društvena članarina 50 Din in prejema vsak član list brezplačno. Naročnina za Italijo je 10 lir. — Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacijo in naročnino pa upravištvo.

Last »Slomškove zveze«. Oblastvom odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku. Tiska »Jugoslovska tiskarna« v Ljubljani.